

Judith Schalansky

POCKETATLAS
VAN
AFGELEGEN
EILANDEN

*Vijftig eilanden
waar ik nooit ben geweest
en ook nooit zal komen*

Vertaald door Goverdien Hauth-Grubben

SIGNAATUUR

2015

NOORDELIJKE IJSZEE

Bereneiland

Rudolfeiland

• *Enzaamheid*

Eenzaamheid

(Rusland)

NOORS *Ensomheden*

RUSSISCH *Ostrov Oejedinenija* [‘eiland van de afzondering’]

20 km² | onbewoond

300 km
--//→ Severnaja Zemlja

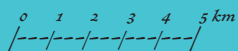
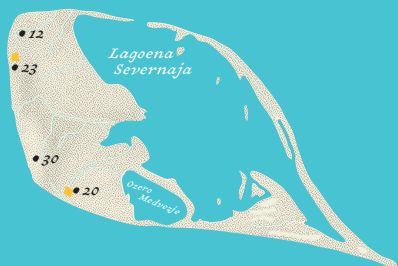
330 km
--//→ Novaja Zemlja

660 km
--////→ Rudolfeiland (40)

begin jaren 1930 vondst van halswervel van een Plesiosaurus

1500 1600 1700 1800 1900 2000

26 augustus 1878 ontdekt door Edvard Holm Johannesen

Eenzaamheid

Eenzaamheid ligt in de Noordelijke IJszee, midden in de Karazee. Dit eiland doet zijn naam alle eer aan – het is leeg en koud, en in de winter opgesloten in het pakijs; de gemiddelde jaartemperatuur is zestien graden onder nul, hartje zomer stijgt het kwik ook weleens tot even boven nul. // Er woont hier niemand. Een oud weerstation ligt verzonken in de sneeuw, verlaten gebouwen slapen in de buik van de baai en kijken uit op de smalle schoorwal achter het bevroren broekland. // De halswervel van een prehistorische draak wordt gevonden. Een paar jaar later vuurt een onderzeeër van de Duitse marine granaten op het weerstation af, vernielt de barakken en doodt de bemanning – *Unternehmen Wunderland* schiet op de eenzaamheid; een van de laatste acties van dit commando. // Als een van de grootste poolstations van de Sovjet-Unie wordt het in de Koude Oorlog weer opgebouwd. Vergeten is de doopnaam die de kapitein uit Tromsø deze plek had gegeven – het eiland van de eenzaamheid wordt in het Russisch het eiland van de afzondering. Zijn bezoeker is nu geen gevan-

gene meer, maar een kluizenaar, die in de ijswoes-
tijn zwijgend zijn jaren uitzit tot hij als heilige naar
het vasteland kan terugkeren. // De overgebleven
proviand ligt met een ijslaag bedekt diepgevroren
in de groene houten barak, net als de instrumenten
voor het meten van de luchtdruk, de temperatuur, de
windrichting, de atmosferische straling en de hoogte
van de wolken. De trechter voor het opvangen van de
neerslag is onder de sneeuw begraven. Aan de muur
met palmenbehang hangt een foto van Lenin met
sikje. In het logboek staan de onderhoudswerkzaam-
heden van de hoofdmecaniciën nauwgezet genoteerd,
het olie- en benzinepeil van de afzonderlijke machi-
nes. De laatste aantekening echter blijft niet binnen
de kolommen, met rode viltstift staat er: *23 november
1996. Vandaag kwam het bevel tot evacuatie. Water af
laten lopen, dieselgenerator uitgezet. Het station is ...*
Het laatste woord is niet te ontcijferen. Welkom op
Eenzaamheid.

74° 26' N.B.
19° 03' O.L.

Bereneiland

Spitsbergen (Noorwegen)

NOORS *Bjørnøya*

178 km² | 9 bewoners

220 km
---/---> Spitsbergen

390 km
---/---> Noorwegen

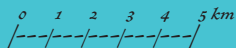
1000
2160 km
---/---/---/---/---/---/---/---/---> Saint Kilda (46)

1898 voor het Duitse Rijk opgeëist door Theodor Lerner

1500 1600 1700 1800 1900 2000

1920 geannexeerd door Noorwegen

10 juni 1596 ontdekt door Willem Barentsz en Jacob van Heemskerck

Bereneiland

Bij droefgeestig weer met hoge barometerstand bereiken ze op 30 juni 1908 om twee uur 's nachts de zuidhaven van het Bereneiland: zeven vogelaars op het stoomschip *Strauß* met vier preparateurs en een gewermaker aan boord. Baron Hans von Berlepsch, de bedenker van de vogelbescherming, staat aan dek. Om zijn nek draagt hij een verrekijker en sinds Barbarossa's gunst vijf parkieten in zijn wapen. Zwijgend spitst hij in het donker zijn oren, luistert gespannen naar het broedgezang van vogels die hij tot nog toe alleen uit boeken kent. // 's Ochtends schieten de heren al vanaf het stoomschip noordse stormvogels en zeekoeten, een jonge ivormeeuw en ook een volwassen grote mantelmeeuw. Op het strand lopen groepen uitgebroede grote burgemeesters heen en weer. De vogelvrienden grijpen een handvol jongen, nog in het grauwe dons, en brengen ze aan boord: twee om groot te brengen, de andere worden gedood en geplukt. Op de broedrotsen staan de zeekoeten op de uitkijk. // Iemand schiet een kleine mantelmeeuw uit de lucht, maar bij nader inzien blijkt het een kleine zilvermeeuw te zijn. Een

ander verschalkt een roodkeelduiker. Landinwaarts ontdekken ze een langstaartige roofmeeuw, en zelfs zwarte zee-eenden op het bevroren meer. Op het kiezelbed van een beekje schieten ze een bontbekpleviervrouwtje, en een sneeuwgorspaartje fladdert zo opgewonden om hen heen dat het zijn nest verraad, jammer genoeg nog leeg. Ook een koppel kleine jagers probeert door allerlei vliegkunstjes van zijn nestplaats af te leiden. In een ondiepe duinpan vinden ze inderdaad eieren, olijfgroen met donkere spikkels ter camouflage. De vogelbaron vindt vier nesten met compleet legsel en nog een met een half, en hij draagt de eieren in zakdoeken aan boord. De andere heren ontdekken tussen duizenden zeekoeten de zo begeerde alk. Er klinken schoten en een exemplaar met prachtig verenkleed stort dood op het wateroppervlak neer. Het bewijs is geleverd, zijn voorkomen op het Bereneiland aangetoond. De vogelvrienden zijn tevreden. Terwijl zij hun buit bekijken, verslindt op het strand een verzameling grote burgemeesters de resten van een walviskadaver.

Mys Fligeli

Mys Germanija

•170

•297

•272

•191

•378

•118

•461

LEDNIK MIDDENDORFA

•226

394 •

Mys Gabermana

BUCHTA
TEPLIZ

Mys Auk

Mys Brorok

PROLIW NEJMAJERA

Mys Schrottera

•29

OSTROWA
OKTJABRJATA

137 •

OSTROW GOENLOE

0 1 2 3 4 5 km
|-----|-----|-----|-----|

Rudolfeiland

De sledetocht gaat bij vijftig graden onder nul naar het noorden. Met dertig pond berenvlees op weg naar de volgende breedtegraad. De bloedige poten van de sledehonden kleuren de sneeuw. Glinsterende ijsberglichamen kraken in de zon. De natuur is schraal, naakt en even wit als op de landkaart. Ze zijn zeldzaam geworden, de lege plekken; de laatste liggen aan de randen van de bol op hun benaming te wachten: het niemandsland met de plaats zonder windstreek. Het zwijgende punt, dat alleen door het kompas wordt bepaald, is niet bereikt, het polaire raadsel nog niet opgelost: de droom van een open zee door de golfstroom verwarmd, de bevaarbare passage, de witte weg naar India. // Ze laten de sleden achter, slapen in gletsjerspleten en gaan te voet verder naar het noorden, voorop luitenant eerste klasse Julius Payer, de eerste beklimmer van meer dan dertig alpentoppen en bij deze expeditie de commandant hier te lande. Maar dit hier is geen land. Het is weer een eiland, ook al geeft hij het een landennaam net als de hele pas ontdekte archipel. Nooit zit hij om een naam verlegen, onvermoeibaar

vernoemt hij eilanden, gletsjers en vooruitstekende kusten naar geboorteplaatsen van zijn jeugdliefdes, naar beschermheren, collega's, aartshertogen en naar de zoon van Sissi; hij brengt zijn geboortestreek naar het ijs: de naam van de landsvorst, in naam van het vaderland. // Het kompas meldt het overschrijden van de 82e graad noorderbreedte, weer een onzichtbare lijn in de sneeuw, die de luitenant eerste klasse op zijn zwijgende kaart overneemt. 's Avonds bereiken ze de rand van het kroonprinsenland. Voor hen ligt geen bevaarbare zee, alleen een reusachtige open plek, die door het oude ijs wordt omzoomd. Aan de horizon schemeren wolkenbergen. // De luitenant eerste klasse tekent voor de laatste keer losse lijnen op het papier: Kaap Felder, Kaap Sherard Osborn en de zuidpunt van Petermannland. Ze planten de vlag van Oostenrijk-Hongarije in het gesteente, de flessenpost wordt tussen kliffen te water gelaten, bevroren worden, een bericht voor toekomstige getuigen: *Kaap Fligely, 12 april 1874. 82° 5', noordelijkste punt. Tot hier en niet verder.*

ATLANTISCHE OCEAAN

Brava

Trindade

Tristan da Cunha

Zuid-Thule

Saint Kilda

Annobón

Ascension

Sint Helena

Bouvet

57° 49' N.B.
8° 35' W.L.

Saint Kilda

(Verenigd Koninkrijk)

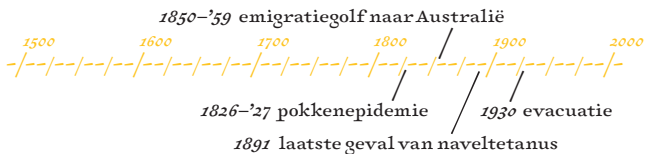
ENGELS *Saint Kilda*

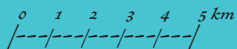
GAELISCH *Hiort of Hirta*

8,5 km² | onbewoond

60 km
/→ Buiten-Hebriden

160 km
- /→ Schotse vasteland

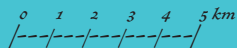

Saint Kilda

Heilige Kilda, je bestaat niet. Je naam is slechts een gelispel van het vogelvolk dat op een paar hoge rotsen aan de uiterste rand van het koninkrijk huist, buiten de Buiten-Hebriden. De overtocht erheen kan alleen gewaagd worden als de wind uit het noordoosten komt. // Het enige dorp bestaat uit zestien huisjes, drie huizen en een kerk. Op het kerkhof ligt de toekomst van het eiland – bij de geboorte zijn alle kinderen gezond. In de vierde, vijfde of zesde nacht houden de meesten op met zuigen. Op de zevende dag verkrampt het gehemelte, de keel wordt dichtgesnoerd, zodat er niets meer door kan. De spieren stuiptrekken, de kaak hangt. Ze kijken uit harde ogen en gapen veel, op hun geopende lippen een sardonische grijns. Tussen de zevende en de negende dag sterft twee derde van alle pasgeborenen, meer jongens dan meisjes. Enkelen al eerder, anderen pas later; een al op de vierde, een pas op de tweeëntwintigste dag. // Sommigen beweren dat het door de voeding komt, het olieachtige vlees van de noordse stormvogel en zijn naar muskus ruikende eieren, die de huid weliswaar

fluwelig, maar de melk van de moeders bitter maken. Anderen menen dat het het bloed is, verzwakt door de al te nauwe verwantschap. Weer anderen menen dat de kinderen stikken door de walm van de turf die in het midden van de kamer wordt verbrand, of het zou aan het zink van de daken liggen, misschien ook aan de bleekroze lampenolie. De eilandbewoners prevelen: ‘Het is de voorzienigheid van de Almachtige.’ Het zijn de woorden van vrome mannen. Maar de vrouwen ... Zoveel zwangerschappen, zo weinig kinderen die de achtdaagse ziekte overleven. // Op 22 juni 1876 staat een vrouw op het dek van een schip dat haar naar huis brengt. Zoals alle vrouwen van Saint Kilda heeft ze een zachte huid, rode wangen, opmerkelijk heldere ogen en tanden als van jong ivoor. Ze heeft zojuist een kind ter wereld gebracht, maar niet thuis. De wind waait uit het noordoosten. Lang voordat men haar vanaf de wal kan zien, houdt ze haar pasgeborene hoog in de zilte lucht.

Ascension

Alles strekt zich hemelwaarts, de vierenveertig slapende kraters van de roestrode askegels, de metershoge antennebomen en de enorme radarschotels. Ze luisteren naar de continenten, spitsen hun oren naar de wereld, naar het heelal, naar de oneindige ruimte. Een naargeestige omgeving van afgekoelde lava, even onherbergzaam als de maan. Het witgekalkte kerkje van St. Mary staat aan de voet van de stoffige kruisheuvel als Gods laatste vesting na de jongste dag. // Op Ascension leeft niemand, iedereen werkt er. Niemand zal mogen blijven. Het troosteloze land is onverkoopbaar. Het is een werkeiland voor telegrafisten en spionnen en een tussenstation voor de kabels die op de bodem van de Atlantische Oceaan de continenten met elkaar verbinden. De NASA steekt haar voelsprietten uit, bouwt een observatiepost voor intercontinentale raketten en verstrooit glinsterend witte parabolantennes over het land, buitensporig grote golfballen die aan de kraterranden vastzitten. // Op 22 januari 1960 wordt in Florida de *Atlas* de ruimte in geschoten, vlak voor Ascension keert hij

weer in de dampkring terug. Richard Aria, een technicus van Cable and Wireless, observeert de hemel boven Red Hill. Niets. Daar hangt alleen de Grote Beer, die hier op zijn kop staat. Er verstrijkt een halfuur – nog steeds niets. Plotseling twee groene flitsen. Dat is 'm! Van kleur verschietend raast de raket op de aarde af, verlicht het hele eiland – eerst groen, dan geel, rood, oranje, dan weer groen –, steeds verder omlaag, tot hij uitdooft; delen van de romp regenen neer als vuurrood smeulende brokken en de brandende boeg vergloeit glinsterend met wisselende kleuren in zee, felrood, rood, dof donkerrood. Vervolgens alleen maar duisternis, tot er uit zee een lang, diep gedreun opstijgt, gevolgd door een oorverdovende explosie en een donderend lawaai, minstens anderhalve minuut lang. Ten slotte is alles weer stil. Tot plotseling de stem van een Amerikaan luid in de nacht verkondigt: 'We zullen jullie Russen eens wat laten zien!' De wedloop naar de ruimte begint op Ascension.

14° 51' N.B.
24° 42' W.L.

Brava *Benedenwindse Eilanden* (Kaapverdise Eilanden)

PORTUGEES *Brava* ['ontembaar']

64 km² | 6804 inwoners

20 km
/ → Fogo

780 km
- - - - - / → Dakar

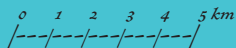
1000 2000 2760 km
- - - - - / → Ascension (50)

1460-'69 ontdekt door Portugese zeevaarders

1573 eerste bewoners

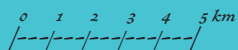
1680 vulkaanuitbarsting op het buureiland Fogo

Brava

Ontembaar ligt dit verkrampte hart in de luwte van de geweldige vuurberg van het buureiland. Hier aan de uiterste rand van de archipel hangen de wolken laag en het regent er meer dan op de andere eilanden, die telkens weer door woestijnwinden worden verzwolgen. Dauw parelt op de bladeren van de amandelbomen, dadel- en kokospalmen, op de bloemenzee van ereprijs, oleander en nachtschone. Dit eiland is een hart met aderen van rivieren en met de sterke spieren van de bergketens. Zwak slaat het de maat van de treurige *mornas*, pocht onophoudelijk het oude lied in mineur, een weeklacht over de uitzichtloosheid van het leven en het onherroepelijke lot, dat iemand laat weggaan en op een dag weer terugkeren. Het is het verlangen naar een oorsprong, een onbenoembaar moment uit een voorbije tijd, naar een verland, naar een thuis dat niemand heeft. Een gevoel, even verstrooid als deze eilanden, het verlangen naar een oord dat hier is en nergens. Het is de zang van een land dat geen oerbevolking kent. Allen die hier wonen zijn nazaten van mensen die hier zijn blijven

hangen en tot slaven gemaakt, van onvrijwillige immigranten, mensen met blauwe ogen en een zwarte huid. // In aarzelend tempo strekt de melodie zich uit, volgt de wijd gespannen boog van het legato. De gitaar slaat daarbij in vierkwartsmaat de bas, begeleid door de getokkelde syncopen van de *cavaquinho*, soms ondersteund door een viool. Het zijn liederen die in de kroegen en dansgelegenheden van de haven thuis zijn: *Wie vergezelt jou / Op die verre reis? / Wie vergezelt jou / Op die verre reis? // Die reis / Naar São Tomé // Sodade, sodade / Sodade / Naar mijn land São Nicolau // Als jij mij schrijft / Zal ik jou schrijven / Als jij mij vergeet / Zal ik jou vergeten // Sodade, sodade / Sodade / Naar mijn land São Nicolau // Tot de dag / Dat jij huiswaarts keert.* // Twee derde van dit volk leeft niet in zijn eigen land.

Annobón

Op 26 september 2003 gaat 3CoV in de lucht. Hoewel het weer slecht is en ze zelfs de laagste frequentieband niet hebben geactiveerd, realiseren ze al talrijke radiocontacten. Hoe lager de frequentie, hoe langer de golven. // Dagelijks valt het leger hen lastig, stelt vragen en wil papieren zien, hoewel ze in de voorbereidingsfase de ministeries van het land schriftelijk uit de doeken hebben gedaan dat radioamateurs zich noch voor politieke noch voor religieuze belangen interesseren, maar enkel en alleen voor grensoverschrijdende communicatie. Iedere deelnemer heeft persoonlijk toestemming van de minister van Verkeer en Communicatie om het eiland twee weken lang te bezoeken, en van de douane een speciale tijdelijke vergunning voor het in- en uitvoeren van precies één zendinstallatie. // Op 4 oktober om tien uur 's ochtends wordt de expeditie abrupt beëindigd. Officiële instanties hebben verordend per direct elke zendactiviteit te staken en de antennes in te trekken. De amateurs krijgen drie uur de tijd om het station af te breken; nog diezelfde dag

worden ze met een Russisch vrachtvliegtuig naar de hoofdstad Malabo overgevlogen. Grote delen van het fotomateriaal kunnen ze niet redden, en de telefoongesprekken met familieleden worden telkens onderbroken. // DJ9ZB en EA5FO krijgen twee dagen later toestemming het land te verlaten. EA5BYP en EA5YN worden vastgehouden. Op 10 oktober mogen ook zij uiteindelijk naar huis: *We betreuren het ten zeerste dat we de doelstellingen van de expeditie niet konden waarmaken en zijn zeer dankbaar voor de hulp die we van onze verenigingen, clubs en afzonderlijke personen hebben ontvangen, en ook voor de vriendelijkheid en vriendschap van de inwoners van Annobón. We kunnen helaas geen verdere details over de gebeurtenissen geven, omdat we de mogelijkheid van toekomstige expedities open willen houden. We vragen om begrip voor de moeilijke en preciaire situatie waarin we zijn beland. Ondanks alles geven we de hoop niet op 3CoV weer in gebruik te kunnen nemen zodra de omstandigheden verbeterd zijn. Roger, over and out.*

15° 57' Z.B.
5° 42' W.L.

Sint Helena

(Verenigd Koninkrijk)

ENGELS *Saint Helena*

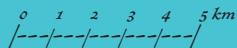
122 km² | 4255 inwoners

-----1000-----1850 km
-----> Angola

-----1000-----2000-----3000 3290 km
-----> Brazilië

-----1000-----2010 km
-----> Annobón (58)

-----1500-----1600-----1700-----1800-----1900-----2000-----
21 mei 1502 ontdekt door João da Nova
5 mei 1821 dood van Napoleon
15 oktober 1815 aankomst van Napoleon

Sint Helena

Een fregat is beslist te klein! winden de bonapartisten zich op en ze eisen een hele vloot. Het is immers zaak weer te herstellen wat bij Waterloo verloren is gegaan. // Niet de oude veerman Charon, maar de jonge prince de Joinville voert het commando over deze missie. De rouwstoet bestaat uit een koninklijke commissaris, een priester, een arts, een slotenmaker en een tekenaar; de ere-escorte wordt gevormd door enkele getrouwen en bedienden uit de tijd van de ballingschap. Samen varen ze de zee over om het stoffelijk overschot op te halen van een man die Europa zich van het continentale lijf had willen houden. Het fregat *Belle Poule* is speciaal voor deze vaart naar het dodeneiland zwart geschilderd. // Tegen eilanden is het steeds op een mislukking uitgelopen. Geen enkele grote zeeslag heeft hij gewonnen. Dat perfide Albion! Niet de vrijheid miste hij op dit eiland, maar de macht, het vooruitzicht op een comeback op de podia van de wereld. Bewaakt door een regiment huisde hij op een tochtige hoogvlakte te midden van zijn trouwe verraders. Hij kon alleen maar martelaar worden en verzamelde discipelen om zich

heen die evangeliën aan hem opdroegen, hij speelde Prometheus aan de zwart gekleurde rots en luisterde naar de echo van zijn tot geschiedenis gestolde verleden. // Klokslag middernacht breken Britse soldaten het ijzeren hekwerk open en lichten de drie platen uit de aarde. In het licht van de fakkels bergen ze de vier in elkaar geschoven grafkisten van mahonie, lood, ebbenhout en tin. Behoedzaam openen ze de laatste en de dokter tilt het witte linnen doek op. Daar ligt hij in het uniform van zijn gardejagers, met ordetekens op zijn borst en de hoed op zijn bovenbenen, alsof hij slaapt: rustig en gelaten, met een gedeformeerde neus, een blauwe baard en lange, heel witte vingernagels. Een verdroogd, gemummificeerd lichaam. De verstoorders van de dodenrust zijn gechoqueerd, de getrouwen huilen. // Drieënveertig mannen slepen de sarcofaag in de stromende regen naar de straat, waar hij op een wagen wordt getild, bedekt met een paars baarkleed waarop gouden bijen en een grote N zijn geborduurd. // Drie dagen later, op 18 oktober 1840, wordt het anker gelicht. De keizer keert terug naar huis.

20° 30' S
29° 20' W

Trindade *Trindade en Martim Vaz* (Brazilië)

PORTUGEES *Ilha da Trindade* [‘drievuldigheidseiland’]10 km² | 32 bewoners

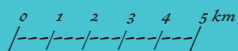
1140 km
-----/→ Vitória

1000 1450 km
-----/→ Rio de Janeiro

1000 2000 2540 km
-----/→ Sint Helena (62)

1500 1600 1700 1800 1890–’96 bezet door Groot-Brittannië / 1900 2000
-----/

18 mei 1502 ontdekt door Vasco da Gama

Trindade

Deze plek is een topografische ramp. Alles is volslagen willekeurig in de oceaan geworpen, doorgroefd, sterk hellend en afwijzend. Het komt herhaaldelijk voor dat er iemand tijdens een wandeling spoorloos verdwijnt, door metershoge golven wordt weggespoeld, door een aardverschuiving bedolven of door een krater verzwolgen. Op de begraafplaats herinneren kruisen zonder graven aan de vermiste personen. Dit oord is niet voor mensen gemaakt. // In de middag van 6 januari 1958, vlak voordat het onderzoeksschip *Almirante Saldanha* het anker licht, wil Almiro Barauna, een van de burgers aan boord, nog enkele landschapsfoto's van de zuidkust van Trindade maken, als er om kwart over twaalf een helder oplichtend object aan de horizon opduikt, dat het eiland nadert en in een vleermuisachtige, golvende vlucht op Kaap Crista de Galo afkoerst. // De vliegende discus glanst metaalachtig en is in een lichte, groenig fosforescerende nevel gehuld. Geheel van slag wijzen de officieren en matrozen aan dek naar de lichtgevende punt. Er verstrijken dertig secon-

den voordat Barauna eindelijk zijn camera pakt, door de zoeker kijkt en twee keer afdrukt; dan verdwijnt het object achter de top van de Desejado. Een paar seconden later is het vliegende voorwerp, dat kennelijk een lus heeft gemaakt, weer te zien. Het lijkt dichterbij en groter dan eerst. Op de commandobrug heerst commotie, Barauna struikelt in de menigte, maar hij maakt nog vier andere foto's voordat het onheilspellende vliegende object zo'n tien seconden later in een verre wolkenbank verdwijnt, deze keer voorgoed. // Barauna's opnamen zijn overbelicht. Op vier van de zes foto's is het onbekende object in verschillende posities te zien. Met de ring in het midden ziet het eruit als een platgedrukte Saturnus. Op twee van Barauna's foto's, die door het gedrang aan boord zijn mislukt, staan alleen de schuine reling, het water en het donkere gesteente van de kust, die met starre tanden steil uit zee oprijst, vreemd en duister, als uit een andere wereld.

54° 25' Z.B.
3° 21' O.L.

Bouvet

(Noorwegen)

NOORS *Bouvetøya*

ENGELS verouderd *Lindsay* of *Liverpool Island*

49 km² | onbewoond

1000 1700 km
-----> Antarctica

1000 2000 2510 km
-----> Kaap de Goede Hoop

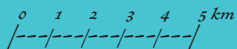
1000 1910 km
-----> Tristan da Cunha (74)

27 februari 1930 geannexeerd door Noorwegen

1 januari 1739 waargenomen door Jean-Baptiste
Charles Bouvet de Lozier

1500 1600 1700 1800 1900 2000

10 december 1825 betreden door George Norris

Bouvet

Ten zuiden van de Kaapkolonie strekt zich een weidse zee uit, oceanografisch nog niet onderzocht. Meteen achter de Agulhasbank houden alle peilingen plotse-ling op. Voor de tropen witgeschilderd vaart de *Valdivia* naar het zuiden, en neemt een koers die al meer dan vijftig jaar door geen schip is genomen. Op de Britse zeekaarten is het een onbeschreven vlakke met slechts één vage aanwijzing: een kleine archipel beneden de 54e breedtegraad, waargenomen door Bouvet, die dacht dat het om een kaap van het zuidelijke continent ging. Cook noch Ross noch Moore vond het terug. Slechts twee kapiteins van walvisvaarders hebben het eiland beschreven, maar de coördinaten ervan foutief bepaald. // De barometer daalt, de wind wakkert aan tot zware storm, 10 beaufort, en dwingt hen bij te draaien. De hemel betreft en stormvogels stijgen op, de eerste asgrijze albatrossen met zwart gekleurde koppen en wit omrande oogleden, vampiers, die in spookachtig rustige curves rond het zwoegende schip cirkelen. Meermaals pakt de deining het stoomschip, slingert het opzij, zodat

in de laboratoria de glazen kolven uit de rekken vallen. De stoomfluit dreunt regelmatig en de ijsbergen, die zich in de nevel verschuilen, antwoorden met hun heldere echo. Eindelijk bereikt de *Valdivia* het gebied waar de kaarten van de admiraliteit drie eilanden optekenen: Bouvet, Lindsay en Liverpool. Inderdaad wijzen peilingen op een onderzeese rug, en aan de horizon vormt de zon van wolkenmassa's bedrieglijk echt land. Van het eiland ontbreekt elk spoor. // In de middag van 25 november 1898 komt de eerste grote, majestueus glanzende ijsberg in zicht. Om halfvier schreeuwt de eerste officier: *De Bouvets liggen voor ons!* Maar wat eerst in wazige, al snel zich duidelijk aftekenende contouren op slechts zeven zeemijlen rechts voor hen ligt, is geen eilandengroep, maar één enkel steil eiland in wilde pracht, met ongenaakbare ijsmuren en tot de zeespiegel afhellende gletsjers, een enorm veld van eeuwige sneeuw. Dat is het eiland Bouvet, door drie expedities tevergeefs gezocht en al vijfenzeventig jaar verdwenen.

37° 6' Z.B.
12° 17' W.L.

Tristan da Cunha

(Verenigd Koninkrijk)

104 km² | 264 inwoners

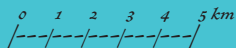
1961-63 evacuatie vanwege een vulkaanuitbarsting

1506 ontdekt door Tristão da Cunha

7 november 1817 William Glass ondertekent de grondbeginselen voor het samenleven

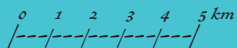
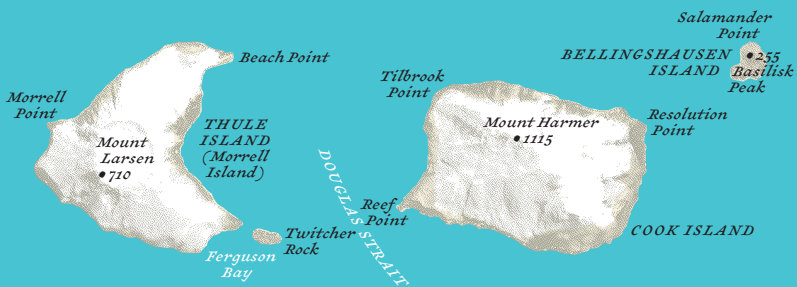
Edinburgh of the Seven Seas

Tristan da Cunha

Revoluties worden op schepen uitgeroepen, utopieën op eilanden geleefd. Dat er nog iets anders moet zijn dan het hier en nu, is een troostende gedachte. En precies daarover gaan de twee boeken in de kasten van de verlichte burgerij: de Bijbel en *Die Insel Felsenburg* van Johann Gottfried Schnabel. Maar het paradijs is ver weg, en het lijkt gemakkelijker om in het hemelrijk te komen dan op een eiland in de zuidelijke Atlantische Oceaan, in de eilandrepubliek, een staat van de rechtvaardigen, het model van een betere wereld. De wet van dit ‘kaasstolpland’ is eenvoudig en stoutmoedig: iedereen is gelijk, allen delen alles, en over allen waakt een fantastische patriarch. Het geluk wordt verwezenlijkt in het monogame huwelijk. Negen stammen ruilen onderling levensmiddelen; fruit, ook druiven voor de wijn, groeien hier in het wild. Naar het binnenland leiden geheime gangen door grotten en een waterval. En alleen goede, geselecteerde mensen mogen er binnengaan. Wie slecht is, of zelfs maar kwaad in de zin heeft, verdrinkt sowieso in de ongenaakbare zee. Maar wie hier gestrand is en

wil blijven, moet zijn leven zo vertellen alsof het het verhaal van een vreemde is. Schipbreukelingen zijn altijd nog de beste utopisten. Het nieuwe begin, een wezenlijk beter leven, een ander ik zijn mogelijk. // *Op naar het eiland Felsenburg*, denkt Arno Schmidt, die het in Tristan da Cunha meent te hebben gevonden. Want daar leefde honderd jaar na het verschijnen van Schnabels roman de aartsvader William Glass met zijn getrouwen in het bescheiden microcommunisme van de Tristaniden, zoals Schnabel het had voorspeld. Arno Schmidt eist een onverkorte uitgave van het boek en een stuk akkerland op het verre eiland: *Maar zou men mij, nu ik heb laten zien hoe buitengewoon interessant=bezongen dit vreemdste aller eilanden is, niet aldaar een stukje land moeten gunnen=toewijzen? Ongeveer tien hectare; direct naast het kleine radiostation; en een hutje van golfplaten van tachtig vierkante meter? – De overtocht betaal=leen ik zelf.* Schmidt blijft op zijn heide. Op Tristan da Cunha groeit geen wijn. En het eiland Felsenburg staat nog altijd niet op de kaart aangegeven.

Zuid-Thule

Waar Thule ligt? Aan de uiterste van alle randen. Op de poolcirkel. Direct voor het met planken dichtgetimmerde einde van de aarde: de laatste post van de bekende wereld, een eiland in het hoge Noorden, waar de zee zo duister en onstuimig is dat niemand erheen wil varen, een dagreis van de gestolde zee vandaan. // Commander Cooks tweede reis gaat naar het zuiden. Hij wil eindelijk *Terra Australis* vinden, het machtige continent dat zich op de wereldkaarten oneindig ver uitstrekt, een reusachtige landmassa met een gematigd klimaat, rijk aan bodemschatten en geciviliseerde mensen: wereldberoemd, maar incognita. // In januari 1775 zet zijn *Resolution* voor de vierde keer koers naar de Zuidelijke IJszee. Maar opnieuw worden ze door gigantische ijsschollen en losse brokken ijs gedwongen om te keren, en iedereen aan boord is blij als ze enkele mijlen voorbij de 60e zuidelijke breedtegraad weer naar het noorden koersen. De matrozen hebben genoeg van het natte, mistige weer en de bittere kou, van het werk in het met ijs bedekte want, van herhaaldelijke bevrozingen en reu-

matische pijnen; door uitputting raken sommigen zelfs dagenlang buiten bewustzijn. // Plotseling stuiten ze op bevroren land met zwarte klippen, steil en bezaaid met grotten: in de hoogte door zeeraven bewoond, in de diepte door beukende golven gegeseld. Dikke wolken bedekken de bergen, slechts één besneeuwde top steekt er ver bovenuit, wel twee mijlen hoog. Na vijf zeemijlen ligt er nog een gebergte voor hen, het zuidelijke uiteinde van dit schrale land, misschien de noordelijkste punt van het gezochte continent, dat – zoveel is nu wel zeker – niet veel waard kan zijn, een vasteland met ruïnes van eeuwige sneeuw en ijs, die nooit smelten: donker, koud en onheilspellend. Dit deel van de wereld is voor altijd tot de natuur veroordeeld, in dichte duisternis gehuld. Hier ligt het nieuwe Thule, het andere uiteinde van de bekende wereld.